

education

Department:
Education
North West Provincial Government
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

HLAHLBO YA BOHARE BA SELEMO YA POROFENSE

SEHLOPHA SA 6

SESOTHO PUO YA LAPENG

MOSEBETSI 5

PHUPJANE 2024

MATSHWAO : 50

NAKO : 2 dihora

LEBITSO LA MOITHUTI : _____

SEKOLO : _____

LEBATOWA : _____

SETEREKE : _____

POTSO	MATSHWAO	MATSHWAO A MOITHUTI
1. Temakutlwisiso e balwang	20	
2. Tema ya ditshwantsho	10	
3. Kgutsufatso	5	
4. Dibopeho le melao ya puo	15	
MATSHWAO KAOFELA	50	

Pampiri ena e na le maqephe a 11.

DITAELO:

1. Pampiri ena e na le DIPOTSO tse **NNE**, tsona ke:
 - Potso 1 : Temakutlwisiso e balwang . (20)
 - Potso 2 : Tema ya ditshwantsho. (10)
 - Potso 3 : Kgutsufatso. (5)
 - Potso 4 : Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo. (15)
2. O lebelletswe ho araba dipotso **KAOFELA**.
3. Dipotso **KAOFELA** di arabelwa pampiring yona ena.
4. Bala dipotso ka hloko le ka kutlwisiso pele o araba.
5. Ngola ka makgethe le ka mongolo o balehang.

POTSO 1**TEMAKUTLWISISO E BALWANG****Bala tema e latelang o ntoo araba dipotso tse tla latela.**

- 1 Mehlang ena baithuti ha ba dumellwe ho tswa jareteng ya sekolo ho ya reka dijo mabenkeleng ka nako ya dijo. Seo se bolela hore ba lokela ho ja dijo tseo ba di fuwang sekolong, tse rekiswang ke bomme le bontate ba dumelletsweng ho rekisa kapa ba itelele dijo tseo ba di lokiseditsweng ho tswa mahaeng.
- 2 Bana ha ba lefelle dijo dikolong. Lefapha la Thuto le hlokometse hore ho na le baithuti ba kojwana di mahatleng, batswadi ba bona ba hloleha ho ba fa tjehelete kapa tsona dijo. Le ha ho le jwalo ho teng ba bang ba hafang ka nkatana, ba fumanang tsohle, ba fuwang tjehelete ba tshwere le dijo. Ho kotsi ho fa baithuti tjehelete hobane ba reka dijo tse sa aheng mmele tse kang dipompong, dinomaphodi tse nang le esiti e ngata le masimba a nang le letswai le dikhemikhale tse sa lokelang mmele ya bona.
- 3 Ngwana ya jang hantle o bonahala ka mmele o kwenneng hantle o matla. Ho bohlokwa hore baithuti ba je ka tshwanelo hore boko le dikarolo tse ding tsa mmele, di fumane dikhabohaedreiti ho fa mmele ya bona matla. Khalsiamo ho tiisa le ho matlafatsa masapo le meno. Divithamine ho sireletsa mmele kgahlanong le mafu. Diproteini di tla thusa mmele nakong eo o kulang hore o fole ka potlako. Dimenerale di thusa boko le disele tsa mmele hore masole a mmele a dule a matlafetse.
- 4 Ho bohlokwa hore moithuti a nke karolo dipapading hore a dule a le morolo a le matla. Baithuti ba bang ha ba bapale sekolong le lapeng. Thekenoloji le yona e nka karolo bothateng bona. Moithuti ya sa fuweng mosebetsi lapeng o ba botswa, o dulela ho shebella thelevishene, o bapala dipapadi tse kgothalletsang botswa ba sa ikwetlise.

[E qotsitswe le ho hlophiswa ho tswa Bukeng ya *Monate wa Pua* Sehlopha sa 7 leqephe 192-193]

DIPOTSO

1.1 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho etsa sedikadikwe tlhakung ya karabo e nepahetseng (1)

Sehlooho sa tema e ka hodimo ke ...

- A dijo tse mpe
- B ho ja hantle
- C phepo e ntle
- D phepo e mpe

1.2 Ditlamorao tsa ho fa bana tjehelete ha ba ya sekolong ke hore ba reka dijo... (1)

- A tse sa aheng mmele
- B tse sa matlafatseng
- C tse sa hlwekiswa
- D tse sa hlahlojwang

1.3 Molaetsa wa tema e ka hodimo ke hore re lokela ho ja dijo tse loketseng ... (1)

- A meomo ya rona.
- B mmele ya rona.
- C hlooho tsa rona.
- D ditsebe tsa rona.

1.4 Mehlang ena baithuti ha ba sa dumellwa ho tswa ka jarete ya sekolo ba ya kae? (1)

1.5 Hlalosa lentse "morolo". (1)

- 1.6 Ke kae moo baithuti ba fuwang dijo tse sa lefelloweng ?. (1)
-
- 1.7 Hobane baithuti ha ba sa dumelletswe ho ya mabenkeleng ka nako ya dijo, ba lokela ho etsa eng ha ba sa je dijo tsa sekolong ?. (1)
-
- 1.8 Bana ba fuwang tjhelete ho ya dikolong ba etsa eng ka yona ? (1)
-
- 1.9 Ke eng seo o ithutileng sona ho tswa temeng e ka hodimo ?. (1)
-
- 1.10 Hlalosa hore ngwana ya jang hantle o bonahala jwang. (1)
-
- 1.11 Ho tswa seratswaneng sa bone (4), bolela bohlokwa ba ho nka karolo dipapading. (1)
-
- 1.12 Ha o nahana ho ne ho tlo etsahala eng ka baithuti hoja ba sa fuwe dijo dikolong ?. (1)
-
- 1.13 Hlalosa hore ho bolelwang ha hothwe “ba kojwana di mahetleng “. (2)
-
- 1.14 Ha dipapadi di ka fediswa dikolong o ka ikutlwa jwang ? Hobaneng ha o ikutlwa jwalo ?. (2)
-

1.15 Ebe ho ya ka wena o bona ho lokile ho hanela baithuti ho tswa ka jarete ya sekolo ho ya reka dijo mabenkeleng ?. Araba ka **E** kapa **TJHE** o ntoo hlalosa (2)

1.16 Ha e le ho nka karolo dipapading le ho dula o shebelletse thelevishene o ka kgetha ho etsa eng ?Hobaneng ha o re jwalo? (2)

(20)

POTSO 2**TEMA YA DITSHWANTSHO****SENYOFU**

/Se qotsitswe le ho hlophiswa ho tswa Bukeng ya Setswana ya Kganya ya sehlopha sa 7 leqephe61]

Lekola le ho boha setshwantsho se ka hodimo ka hloko le ka kutlwisiso o ntoo araba dipotso tse thehilweng ka tlasa sona.

- 2.1 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho etsa sedikadikwe tlhakung ya karabo e nepahetseng. (1)
- A Thuto e mpe
 - B Ho ja hampe
 - C Phepo e mpe
 - D Phepo e ntle
- 2.2 Bolela hore ke bomang ba hlahellang setshwantshong se ka hodimo. (1)
- A Bana ba sekolo
 - B Bana ba kereke
 - C Bana ba lelapa
 - D Bana ba titjhere

2.3 Nehelana ka palo ya baithuti ba hlahellang setshwantshong (2)

2.4 Ditlamorao tsa ho ja dijo tseo baithuti ba setshwantshong ba di jang ke dife ? (1)

2.5 Hlalosa lentsewe "Senyofu". (1)

2.6 Ha o nahana, ke mang ya fang baithuti ba setshwantshong tjehelete ya ho reka dijo tseo ba di jang ?. (1)

2.7 Ebe o kile wa iphumana o lapile sekolong o se na tjehelete kapa mofao? Araba ka **E** kapa **TJHE** o ntoo hlalosa hore o ile wa etsa jwang hore o fumane dijo. (1)

2.8 Ha o ne o le motswadi, o ne o ka kgetha ho fa ngwana wa hao tjehelete kapa wa mo etsetsa mofao ho ya sekolong ?. Hlaosa. (2)

(10)

POTSO 3**KGUTSUFATSO**

Bala tema ka hloko le ka kutlwisiso o ntoo e kgutsufatsa ka dintlha tse SUPILENG (7) tsa bohlokwa feela ka mantswa a hao. Hlokomela hore o se lahle moelelo wa tema.

Monna e mong o ne a ntse a ikwetlisa ka matla mme o ne a matha mabelo ana a dimarathone. E ne e le motho ya ikwetlisang hoseng hoba ho phodile ha monate ka nako tseo. Ka tsatsi le leng yare a santse a matha jwalo, kulo ya sethunya ya leba ho yena ka phoso. Ho ne ho na le batho ba neng ba ntse ba lwana haufinyane. Kulo ya itulela dikarolong tse fapaneng tsa mmele empa ya tshwarwa ke mesifa e neng e bopehile e rarahane hantle. Ha a fihla sepetelele, e ne eka le bohloko ha a bo utlwa mme dingaka tsa mo potlakela ho ntsha dikulo tseo. O phonyohile ka sobana la nale ka lebaka la boikwetliso boo bo matla.

[E qotsitswe le ho hlophiswa ho tswa Bukeng ya *Via Afrika Sesotho Pua ya Lapeng* Sehlopha sa 4 leqephe 114]

KGUTSUFALITSA MONA

Tekanyetso	Matshwao	Matshwao
Dintlha	7	
Tshebediso ya puo	3	
Matshwao kaofela	$10 \div 2 = 5$	5

(5)

POTSO 4**DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO**

Bala tema e ka tlase ka hloko le ka kutlwisiso o ntoo sebedisa puo dipolelong.

- 1 Mehlang ena baithuti ha ba dumellwe ho tswa jareteng ya sekolo ho ya reka dijo mabenkeleng ka nako ya dijo. Seo se bolela hore ba lokela ho ja dijo tseo ba di fuwang sekolong, tse rekiswang ke bomme le bontate ba dumelletsweng ho rekisa kapa ba itlele dijo tseo ba di lokiseditsweng ho tswa mahaeng.
- 2 Bana ha ba lefelle dijo dikolong. Lefapha la Thuto le hlokometse hore ho na le baithuti ba kojwana di mahetleng, batswadi ba bona ba hloleha ho ba fa tjehelete kapa tsona dijo. Le ha ho le jwalo ho teng ba bang ba hafang ka nkatana, ba fumanang tsohle, ba fuwang tjehelete ba tshwere le dijo. Ho kotsi ho fa baithuti tjehelete hobane ba reka dijo tse sa aheng mmele tse kang dipompong, dinomaphodi tse nang le esiti e ngata le masimba a nang le letswai le dikhemikhale tse sa lokelang mmele ya bona bona.

[E qotsitswe le ho hlophiswa ho tswa Bukeng ya *Monate wa Puo* Sehlopha sa 7 leqhepe 192-193]

DIPOTSO

- 4.1 Sebedisa lebotsi le latelang ho ipopela polelo. (1)
"Kae?"

- 4.2 Ho tswa polelong e latelang, sehella moetsi mola. (1)
Baithuti ba ja masimba.

- 4.3 Ngola polelo hape, mme o kenye matshwao a puo moo ho hlokahalang. (2)
diproteini di tla thusa mmele jwang

- 4.4 Ngola polelo hape mme o e fetolele ho lekgathe lejwale. (1)
Bana ba fuwe dijo sekolong.

4.5 Bopa polelo mme o bontshe lesupi la bohole . (1)

4.6 Ho tswa seratswaneng sa 2, ntsha polelo e bontshang mothofatso. (1)

4.7 Ipopela polelo e bontshang lerui. (1)

4.8 Bopa dipolelo tse pedi ho bontsha meelelo e fapaneng ka lentswe le ka tlase. (2)

sebe

4.9 Hlalosa hore mongodi o bolelang ha are bana ba bang “ ba hafa ka nkatana”. (2)

4.10 Ngola polelo ka lekgethi la mmala. (2)

4.11 Qoholla polelonolo polelong e latelang. (1)

Bana ba reka dijo tse sa aheng mmele.

(15)

MATSHWAO KAOFELA : 50